

המימונה: חג השכנות הטובה

The Mimouna: The Holiday of Good Neighbors.

Intro:

At the end of Passover (or on years like this year, at the end of Shabbat adjacent to the end of Passover), households around Israel celebrate the “Mimouna” holiday, a holiday filled with baked sweets, good cheer, and open doors. The holiday, which came to Israel from North Africa, connects to many themes, including faith, redemption, and neighborly relations. This study looks at a few different aspects of the holiday in order to lead to a deeper understanding of its customs and their meaning. The texts used in this study are taken from the KIAH (Kol Israel Haverim) [booklet](#), entitled “And I Will Betroth You to Me with the Mimouna.”

מבוא:

בסוף חג הפסח (או בשנה הזאת ושנים כמותה, במוצאי השבת הצמודה לחג), בתים רבים במדינת ישראל חוגגים את חג המימונה, חג מלא במאפים מתוקים, שמחה, ודלתות פתוחות. החג, אשר עלה לארץ מצפון אפריקה, מתחבר לנושאים רבים, כולל אמונה, גאולה, ושכנות. לימוד זה מתסכל על היבטים שונים של החג כדי להוביל להבנה עמוקה יותר של החג ומנהגיו. הטקסטים המופיעים בדף הלימוד נלקחו מהאסופה של 'כל ישראל חברים': וארשתיך לי במימונה.

1. “In Nisan they were redeemed and in Nisan they are to be redeemed.” At Pesah, God willing, the King Messiah will come. We have held for generations the belief that the Jewish people were redeemed from Egypt as a reward for their faith. In the early generations, even the common people who were “astray in the land” rejoiced in their belief at the end of Pesah and sang the *piyyut* “Day of joy, day of joy, the Messiah will come to Israel, the day will come, the day will come.” They called the night after the end of the holiday “the day of faith (*emouna*),” meaning that after this holiday of Pesah ends, we believe “because we have hoped for your salvation all day long.”

Haham David Asbag, “She’ar Yerakot” p. 6a, publ. Y Razon, Casablanca 1943.

בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, ובפסח, בעזרת ה', יבוא מלך המשיח, והאמונה הזו נשארת אצלנו לדורות, שבשכר האמונה נגאלו ישראל ממצרים. ובדורות הראשונים, אפילו המוני עם, נבוכים הם היו בארץ, ובצאת חג הפסח היו שמחים באמונתם, ואמרו פיוט: 'יום גילה, יום גילה, יבוא משיח לישראל, יבוא היום, יבוא היום'. והיו קוראים לערב של צאת החג - יום האמונה. רוצים לומר: אחרי שעבר הפסח הזה - מאמינים, 'כי לישועתך קיוונו כל היום'.

תרגום מערבית חכם דוד אסבאג, שאר ירקות, דף ו' ע"א, דפוס י. ראזון, קזבלנקה, תש"ג 1943

2. In *Parashat Lech Lecha*, Genesis 15:5-6, it is written that Abraham "believed in the Lord," and before that the Torah says "so shall your descendants be." Abraham's descendants are to be believers and children of believers, and even as Pesah ends and the Son of David has still not come, they remain steadfast in their belief. More than that, at the end of the holiday they rejoice greatly to display their belief, at the end as it was in the beginning, that in every generation one must see oneself as if one was leaving Egypt right now, and let one's heart be filled with joy. The Mimouna holiday deserves to be established as a day of harmony and reconciliation, a day of good will, a day of open doors between members of the family, residents of the neighborhood, members of different communities, "the tribes of Israel together," and friendly visiting between Jews and non-Jews. We witnessed with our own eyes how Muslims would come in on the last day of Pesah to their Jewish friends' houses bringing presents of fresh vegetables, honey, butter, etc. The Jews would offer matzot and refreshments to their guests. This custom is already mentioned in the halachic rulings of the Rosh (R. Asher ben Yehiel): "A non-Jew who brings a gift to a Jew on the last day of Pesah."

Hacham Eliyahu Raphael Marciano, The Mimouna as a Holiday of Blessing and Reconciliation, p.24. Self-published, Jerusalem.

ספר בראשית, פרשת לך לך, פרק ט"ו, פס' ה-ו במה שהאמין אברהם בה', הקדימה לו התורה: 'כה יהיה זרעך' להיות זרעו מאמינים בני מאמינים. והגם שעבר הפסח, ואין בן דוד בא, עומדים באמונתם. ולא זו אף זו, שבצאת החג מרבים בשמחה, להראות אמונתם, אחרית כראשית, שבכל דור ודור חייב אדם להראות עצמו כאילו הוא יוצא כעת ממצרים, ורחב ליבו, שאין שמחה.

ראוי יום המימונה להיקבע ליום פיוס והתפייסות, יום של רצון טוב, יום של הדלת הפתוחה בין בני המשפחה, בין בני השכונה, בין בני הקהילות השונות, 'יחד שבטי ישראל', וליום ביקורי נימוסין בין יהודים ונוכרים. עינינו ראו ולא זר, מכר מוסלמי נכנס ביום אחרון של פסח, לבית ידידו היהודי, ובידו תקרובת של ירקות טריים, דבש, חמאה וכדומה. היהודי מגיש לאורח סל מצות ודברי מאכל. מנהג זה מוזכר כבר בפסקי הרא"ש, זיכרונו לברכה: 'גוי המביא דורון לישראל ביום אחרון של פסח'

חכם אליהו רפאל מרציאנו, המימונה חג הברכה והפיוס, עמ' כ"ד, הוצאת המחבר, ירושלים

- **According to the texts above, what are the origins of the holiday? What are the reasons that it came about?**

מה שורש החג לפי הטקסטים האלה? מה הסיבות להיווצרות החג?

3. Rabbi David Bouzaglo has been, since the 1940's, perhaps the payetan most representative of the Moroccan Jewish musical tradition. Born in Casablanca in 1903, he immigrated to Israel in 1965, living there until his death ten years later. Recurrent themes in his work included those most typical of Moroccan piyyutim, exile and redemption, but also had a political element, expressing the anguish and hope of Israel's military struggles against her Arab neighbors. His work was contemporary, connected to the events of his time, but also timeless in its expression of Jewish ideals such as love for Jerusalem. He also wrote piyyutim such as "Salama " ("peace" in Arabic), which called for peace between Jews and Arabs.

The famous piyyut composed by Rabbi David Bouzaglo, "Atem Yotzei Maarav," commemorates the Mimouna holiday. It enumerates, in Hebrew with some Judeo-Arabic interspersed, the various aspects of the holiday including the foods eaten, and the religious significance of the holiday recommencing normal life after the eight days of pesach. Within its verses, the theme of strife and its resolution is also dominant, and brotherhood between Muslims and Jews is celebrated. Midrashic references regarding the crossing of the Red Sea are contained in several verses. In the third verse, "passages" are mentioned, which comes from the Midrash which states that each tribe crossed the Red Sea in its own separate channel, or passage (Tzema Ur'ena 360). The fourth verse, which discusses the taking of their enemies' wealth by Israel, is also Midrashic in nature. The reference to taking gifts "between the waves of the sea" may refer to the Midrash which states that G-d provided fruits and other necessities in the walls of the sea during the crossing, which could be easily taken when needed.

A video of a recording of the first few verses of the Piyyut:

<https://www.youtube.com/watch?v=66v4wZY-fyQ>

Atem Yotzei Maarav/ Rabbi David Bouzaglo

<https://www.youtube.com/watch?v=66v4wZY-fyQ#action=share>

You who come from the West, from Morocco, men of faith,
Praise God in assembly on this day of the Mimouna!
The Red Sea opened yesterday its gaping maw to Pharaoh,
And took him as its prey as he rode with all his chariots
While his slaves the flock of Israel passed between the sea split open,
Its waves piled up like walls by Moses, faithful shepherd.
The Jews took up the goods of their pursuers and oppressors
From the sea; from its waves they received them as a present.
At each step across the sea they greeted one another:
"May you be blessed, my friend, through the year at every season".

אַתֶּם יוֹצְאֵי מַעֲרָב / ר' דוד בוזגלו
(שיר לליל המימונה)

אַתֶּם יוֹצְאֵי מַעֲרָב. מֵאֲרֻק אֲנֹשֵׁי אֲמוּנָה
הִלְלוּ אֵל בְּעַם רַב. יוֹם זֶה יוֹם אֱלֹמִימוּנָה.
אֲתָמוּל פָּעַר אֶת לִוְעוֹ. יָם סוּף לָנֶגֶד פְּרָעָה.
עַם כָּל רִכְבּוֹ בְּנִסְעוֹ. וְלִקְחָם לוֹ לְמִנָּה.
וְעָבְרוּ בֵּין בְּתָרְיוֹ. צֹאן יִשְׂרָאֵל עֲבָדָיו.
עֵת נִעְרָמוּ מִשְׂבָּרָיו. עַל יְדֵי רַעֲיָא מִהֶמְנָא.
וּרְכוּשׁ רֹדְפָיו וּמוֹשְׁלָיו. שֵׁם יִשְׂרָאֵל אֶל כָּלֵיו
מִתּוֹךְ הַיָּם וְגַלְיוֹ. נִתַּן לוֹ לְמִתְנָה.
וְשָׁמָּה עַל כָּל מַדְרָךְ. אִישׁ אֶת רַעְהוֹ בְּרֵךְ.
חֵבֵר תְּהִיָּה מְבוֹרָךְ. בְּכֹל חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה.
וּבְמֵאֲרוֹק לְדוֹר דּוֹרִים. כִּכְהָ יֵאֱמְרוּ הָעִבְרִים.

Also in Morocco, year by year, Jews shared their blessings,
Saying to their friends, "Arbḥ ya khai uljina".
All the water in the world split apart in every vessel
And awe for God in Heaven fell upon all nations.
Load on load they filled with all good things and produce
To bring from all the world as presents for His people.
The Arabs keep this custom to this day all through Morocco
Each according to his means bringing rich gifts to the Hebrews:
Honey, yeast, and produce, milk from heavy cattle,
Mint leaves, fish, and butter, wild flowers and flowers from gardens.
See the Jews and Arabs sitting down together
Entertaining one another with instruments of music,
See a Jewish woman dressed in an Arab costume,
A Jew in Arab tunic, perfume, myrrh and incense.
The Hebrew looks no different from his Arab friend and brother,
Town and village dwellers all share a willing spirit.
Boundaries are blurred between Israel and the nations,
Except for the bloodthirsty rulers of the country:
Like Magog delivering their citizens to slaughter,
Caring only for their crown, and not for souls that suffer.
Abandon fights and enmity for all time and forever,
Let peace and freedom rule, make an end to cries of anguish!

בְּבִרְכָה לַחֲבֵרִים. אַרְבַּח יָא כְּאִי וּלְגִ'נָּא.
וּבְנֵי נֶכֶר, נוֹזְלֵיהֶם נִבְקְעוּ תוֹךְ כְּלֵיהֶם
וְתַפְלֵי שְׁמַיָּם עֲלֵיהֶם. יִרְאֵת שׁוֹכֵן מְעוֹנָה.
וּמִשְׁאוֹת עַל מִשְׁאוֹת. מְלֵאוּ כָּל טוֹב וּתְבוֹאוֹת.
הוֹבֵאוּ מֵאַרְבַּע פְּאוֹת. לְעַמּוֹ אֲשֶׁר קָנָה.
וַיִּלֵּיד עֶרֶב זֶה דְרָכּוֹ. עַד עֵתָה תוֹךְ מְרוֹקוֹ
וְלִיהוּדִים כְּעֶרְכּוֹ. יִקְרִיב מִנְחָה שְׂמִנָּה.
שְׂאוֹר וּדְבֶשׂ וּתְבוֹאָה. חֶלֶב פְּרֵה בְרִיאָה.
דָּגִים נְעֻנְעַ וְחֻמְאָה. עִם פְּרֻחֵי בֵּר וְגִנָּה
שְׂמָה עֲבָרִים וְעֲרָבִים, יַחְדּוּ כָּלֶם מִסְבִּים.
וְאֵת לֶבֶם מְטִיבִים. עִם כְּלֵי שִׁיר וְגִינָה.
וּלְבִשָׁה הָעֲבֵרִיָּה. תִּלְבַּשֵׁת עֲרָבִיָּה.
וְגָבַר עִם אֲדָרְעִיָּא. וְקִטְרֵת מֵר וּלְבוֹנָה.
וְלֹא נֶכֶר הָעֲבֵרִי. לְפָנֵי אַחִיו הַהֶגְרִי.
אִם עִירוֹנִי אוֹ כְּפָרִי. רוּחַ כָּלֶם נְכוֹנָה.
שְׁמַיָּם טְשֻׁטְשׁוּ הַתְּחוּמִים בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים
אֲלֵמְלָא אֲנִישֵׁי דְמִים. אֲשֶׁר עַל הַמְּדִינָה.
הַמָּה הַמְּגוּגִים. מוֹסְרִים עִמָּם לְהוֹרְגִים
כִּי לְכַתְרָם דּוֹאֲגִים. לֹא לְנַפְשָׁם נְעֻנָה.
עֲזְבוּ רִיבוֹת וּמְרוֹרִים. לְעַד וּלְדוֹרֵי דוֹרִים
וְעַל שְׁלוֹם וְדָרוֹרִים. קְרִיאוֹת הוּי תְּחַדְלָנָה.

- **According to the text, what are the origins of the holiday? What are the reasons that it came about?**
- **Could the Mimouna holiday have originated all over the world, or is there something special about Arab societies that allowed it to develop?**
- **What relevance does the Mimouna holiday have to Jewish-Arab relations in the modern State of Israel?**

מה שורש החג לפי הטקסט?

מה הסיבות להיווצרות החג?

האם חג המימונה יכול היה להתקיים/ לצמוח במקומות אחרים או שמא יש משהו בחברה הערבית שאיפשרה לו לצמוח?

מה הרלוונטיות של חג המימונה ליחסים בין ערבים ויהודים כיום במדינת ישראל?

4. The Mimouna holiday is taking its place gradually, steadily and with determination as part of the Israeli experience. What was once the heritage of one community has become a national day, and so the holiday has come out of private houses and neighborhoods and entered the public space. The values and customs that were part of the holiday even before it came on Aliya to Israel have shaped its character, but in the final analysis, it needs to be updated in the light of the requirements of Israeli society. The values of the holiday are hospitality, friendship, material blessings, faith, and rejoicing in nature. The consolidation of these values into a unified whole contains elements from each of these components together. In this context, friendship is not at the expense of an outsider who is excluded: it is inclusive, within the community, between communities, and also reaches as far as friendship between Jews and Arabs. The “tribes of Israel together” are connected to all Israeli citizens. Faith and spirituality are not in opposition to the blessings of plenty symbolized by butter and honey and of course *muffetas*. Faith reveals its generous side, and gives itself to friendship. So too the coming together of people unifies these values. The heroes of the holiday are communities, families, and individuals. That is what the Mimouna holiday is about.

Dr. Meir Bouzaglo

חג המימונה מתיישב, בהדרגה, בעקביות ובנחרצות, בהווה הישראלית. מה שהיה נחלתה של עדה אחת הופך ליום לאומי. כך, יצא החג מן הבתים והשכונות למרחב הציבורי. הערכים והמנהגים שליוו את החג עוד טרם עלייתו ארצה, מעצבים את אופיו, אך, בסופו של דבר, לאור הדרישה של החברה הישראלית, יש לעדכנו. ערכי החג הם האירוח, הידידות, הברכה החומרית, האמונה וחגיגת הטבע. ההרכבה של אלו לכלל אחדות אחת, יש בה מה שעובר כל אחד מן המרכיבים גם יחד. הידידות כאן אינה על חשבון צד שלישי זר, אלא היא מכילה, בתוך העדה, בתוך העדות, וגם מרחיקה לכת לידידות יהודית ערבית. יחד שבטי ישראל חובר לכלל אזרחי ישראל. האמונה והרוחניות אינן מנוגדות לברכת השפע, המסומלת בחמאה, דבש, וכמובן במופלטה. האמונה מגלה את צד הנדיבות שבה, ונותנת את עצמה לידידות. כך, הצטרפותם של הברואים זה לזה, מצרפת גם את הערכים זה לזה. הגיבורים של החג הם הקהילות, המשפחות והפרטים. ככזה מהווה חג המימונה

ד"ר מאיר בוזגלו

Do you agree that there should be changes to the way the Mimouna is celebrated in Israel? In what ways, as Dr. Bouzaglo writes, should the holiday be “updated in light of the requirements of Israeli society?” Should the holiday be adapted to the needs of the American Jewish community? Could it exist and thrive in your Jewish community?

האם אתם מסכימים כי צריך להיות שינויים לדרך בה חוגגים את המימונה בארץ? כיצד, כפי שכותב דר' מאיר בוזגלו, יש לעדכן את החג בהתאם ל"דרישה של החברה הישראלית"? האם החג צריך להתקיים גם בחברה היהודית האמריקאית? האם המימונה תוכל להתאים לקהילתכם?